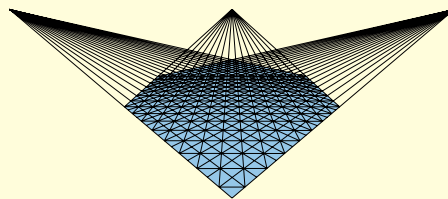

Nummer 28, december 2005

De historische sensatie van Fasseur
Zeeuwse bronnen over België, 175 jaar geleden
Hofleveranciers
My Generation!
Jong + Zeeuws = ?
Cursussen in het Zeeuws Archief
Adres en openingstijden

*Landelijke Archievendag 29 oktober 2005:
de rondleiding voerde bezoekers door de
depots langs een selectie van archiefschatten
met als thema 'België'.*

De historische sensatie van Fasseur

Het openen van de enveloppen met brieven van koningin Wilhelmina die door haar moeder Emma zorgvuldig waren dichtgelakt. Dat was een historische sensatie voor prof. mr. dr. Cees Fasseur, auteur van de tweedelige biografie van Wilhelmina. Fasseur vertelde over 'zijn weg tot de geschiedenis' in een lezing tijdens de Landelijke Archievendag, 29 oktober jongstleden in het Zeeuws Archief. Zo'n 180 mensen woonden de lezing bij. De open dag in het Zeeuws Archief werd dankzij een gevarieerd programma door ruim vierhonderd mensen bezocht. Fasseur gaf de lezing op verzoek van de Stichting Vrienden van het Zeeuws Archief. De historicus en jurist riep mensen op om zelf een historische sensatie te ondergaan: "Het besef als eerste na honderd of tweehonderd jaar kennis te nemen van bijvoorbeeld een briefwisseling. Al lang geleden overleden mensen komen weer tot leven. Het verleden wordt daardoor opeens tastbaar en heel aantrekbaar. Alleen een onderzoek in een archief kan dat gevoel overbrengen. Wie die historische sensatie niet kent, raad ik aan het zelf te ondergaan. Bijvoorbeeld door te beginnen met een genealogisch archiefonderzoek of met de geschiedenis van de eigen buurt, de eigen stad of streek. Vrijwel elk onderwerp leent zich wel voor een bezoek aan het archief."

Zeeuwse bronnen over België, 175 jaar geleden

175 jaar geleden werd op 4 oktober 1830 de Belgische onafhankelijkheid uitgeroepen. De maand daarvoor was het zuidelijke deel van de Nederlanden in opstand gekomen tegen koning Willem I. Toen het leger en de politie de orde niet meer konden handhaven, greep de koning in en in de Staatscourant verscheen de oproep 'Te Wapen!'. Voor wie historisch onderzoek of stamboomonderzoek wil doen naar deze tijd heeft het Zeeuws Archief een aantal uitstekende bronnen.

Na de oproep van de koning meldden zich in Middelburg veel vrijwilligers aan voor de Mobiele Schutterij. Dit was een afdeling van de gewone schutterij die speciaal was opgericht om het leger tijdens de onlusten bij te staan. Alle leden van de Zeeuwse Mobiele Schutterij zijn - met vermelding van hun functie - terug te vinden in de genealogische databank Zeeuws Archief ISIS via www.zeeuwegezocht.nl. Wie vervolgens in de studiezaal de controle- en administratieboeken van het archief Zeeuwse Mobiele Schutterij (1830-1839) opvraagt, kan

Vertrek van twee compagnieën dienstplichtigen en vrijwilligers van de schutterij van Middelburg. Zij vertrokken op 1 december 1830 met het stoomschip Marianne op de hoek van de Rouaanse Kaai en de Dam in Middelburg. Steendruk van Steuerwald en Co. te Dordrecht naar een tekening van de Zeeuwse kunstenaar Cornelis Kimmel, 1831. Zel. III. III 308

Tijdens de Tiendaagse Veldtocht liepen twee Hollandse kanonneerboten op de kust bij Hazegras, ten westen van Sluis. Beide schepen kwamen onder hevig Belgisch vuur te liggen, één kanonneerboot ging verloren. Steendruk in kleur. Zel. III. III 311

de geboortedatum en -plaats vinden, de namen van de ouders, de laatste woonplaats en vaak ook een signalement. Daarnaast zijn er gegevens over de 'bewegingen' van de militairen: data van aankomst, verlof, overplaatsing, groot verlof, enzovoorts.

De opstand speelde zich niet alleen in de Zuidelijke Nederlanden zelf af. Half oktober trokken gewapende benden plunderend Zeeuws-Vlaanderen binnen. Het leger werd in paraatheid gebracht, het Zeeuwse hoofdkwartier werd in Middelburg gevestigd. Compagnieën van de schutterij vertrokken naar het zuiden, oorlogsschepen voeren richting Antwerpen. Langs de kust werden wachthuizen ingericht, forten bewapend en veerdiensten nauwlettend in het oog gehouden. Over het leger en de verdediging van de kust is veel te vinden in de archieven Eerst-aanwezend Ingenieur (EAI) Vlissingen, inv.nrs 415-440, 2784, 2785 en het archief Opperbevelhebber Vesting Vlissingen, inv.nrs 9-53. Ook de Middelburgsche Courant, van augustus 1830 tot en met maart 1833 is een goede informatiebron.

In westelijk Zeeuws-Vlaanderen werd in 1830 en 1831 strijd gevoerd tussen het Nederlandse leger en Belgische aanvallers. Luitenant-kolonel J. Ledel voerde het commando. Zijn naam is nog terug te vinden in het Ledeltheater in Oostburg. Een belangrijke rol was weggelegd voor het fort Frederik Hendrik in Breskens, waar drie- tot vierhonderd militairen waren gelegerd. Meer hierover is te vinden in de Archieven Commandant troepen 4e en 5e district Zeeland.

De Schoondijkse notaris Abraham de Smidt beleefde de gebeurtenissen van dichtbij en schreef er naderhand een verslag over. Het werd honderd jaar later uitgegeven door J. de Hullu onder de titel *Kort verhaal van de krijgsbedrijven in westelijk Zeeuwsch-Vlaanderen in de jaren 1830 en 1831* (Middelburg 1936). Daarin beschrijft De Smidt bijvoorbeeld de bezetting van IJzendijke en de strijd om Aardenburg. Voor de Belgen had hij geen goed woord over: "Het ondankbaarste volk der aarde", "een verbasterd menschenras, wuft, wispelturig, slaafsch" Koning Willem I slaagde er niet om de Belgische opstand te onderdrukken. Op 21 juli 1831 werd Leopold I tot koning van het onafhankelijke België gekroond. Een laatste poging van Willem I tot militair ingrijpen, de Tiendaagse Veldtocht (2-12 augustus 1831), leidde ook niet tot hereniging. Op 19 april 1839 erkende Nederland eindelijk officieel zijn zuiderbuur.

Hofleveranciers

Bij een hofleverancier denken veel mensen aan winkels die goederen mogen leveren aan de hofhuishouding van Koningin Beatrix. Dit is nu niet meer zo, maar wel bij de eerste, door koning Willem I verleende brevetten. Deze 'koopman-koning' wilde de handel en nijverheid stimuleren en introduceerde daarom in 1814 het predikaat hofleverancier, dat werd toegekend aan winkels en bedrijven die uitblonden in hun branche. Rond 1850 werd het brevet steeds meer gezien als een teken van erkenning voor goed ondernemerschap en betekende het niet langer dat men automatisch aan het Hof mocht leveren. Voordat het predikaat kon worden toegekend moest de Hofcommissie uitzoeken of de ondernemer van onbesproken gedrag was, of zijn zaak er verzorgd uit zag, of hij goed voor zijn personeel was en of de producten bijzonder waren. Dit alles werd schriftelijk nagevraagd bij de betreffende burgemeester, de Commissaris van de Koningin en de Arbeidsinspectie.

Er zijn in Zeeland in de loop der tijd heel wat brevetten van hofleverancier uitgereikt. Meestal aan winkels in de grote steden, maar soms ook aan een dorpswinkel, zoals beschuitenbakker Huibrecht van 't Westeinde in 's-Heerenhoek. Hij had sinds 1886 een stoom-, brood- en beschuitenbakkerij en was gespecialiseerd in chocolade en suikerwerken. Met zijn specialiteiten haalde hij in 1896 en 1897 zilveren medailles op tentoonstellingen in Gent, Dordrecht en Amsterdam. In 1905 verzocht hij de burgemeester van 's-Heerenhoek om het Wapen van Hare Majesteit te mogen voeren. De burgemeester begon met het inwinnen van inlichtingen over het bedrijf bij de Arbeidsinspectie. De inspecteur van deze dienst was echter allesbehalve enthousiast. Hij vond dat de werkplaats van de bakker door zijn geringe hoogte en spaarzame verlichting ver achterbleef bij andere bakkerijen. De burgemeester benadrukte echter dat het wel heel bijzonder was dat een bakker op een dorpje met ongeveer 1100 zielen de ijver kon opbrengen om op tentoonstellingen te concurreren met de groten in zijn branche en daarbij kennelijk nog succes boekte ook. Bovendien vond hij dat Van 't Westeinde zich als mens en burger zeer verdienstelijk opstelde en het verdiende daarvoor te worden beloond met een predikaat. Voor de Commissaris van de Koningin was dit pleidooi overtuigend genoeg en daarom adviseerde hij de Hofcommissie het brevet hofleverancier uit te reiken, hetgeen gebeurde in 1906. Bij zo'n brevet hoorde ook een gietijzeren schild met het wapen van de koningin. Dit moest door de aanvrager zelf worden besteld bij een ijzergieterij. Het schild hing jarenlang aan de zaak van Van 't Westeinde in 's-Heerenhoek, maar nadat het enkele malen in de oogsttijd was geraakt door volgeladen landbouwwagens en het zware gietijzeren voorwerp steeds verder van de muur af kwam, is het verwijderd. Het wapen werd opnieuw in de verf gezet en veilig opgeslagen.

Over deze en andere hofleveranciers is het nodige te vinden in het archief van Provinciaal Bestuur Zeeland 1851-1910 onder de Kabinetstukken van de Commissaris des Konings, inv.nrs 3854-3913. Lijsten van hofleveranciers in Zeeland bevinden zich in de Verzameling Aanwinsten Zeeuws Archief, inv.nr 127.

Gietijzeren wapenschild met het wapen van koningin-weduwe Emma dat jarenlang de bakkerszaak van Van 't Westeinde in 's-Heerenhoek sierde. Particuliere collectie.

My Generation!

Wilt u nog één keertje terug naar uw tienerjaren? Even kijken hoe het ook al weer was, even zwijmelen bij het optreden van Johnny and the Blue Jeans, even wegdromen bij de tienerkamers uit de jaren vijftig en zeventig, nog eens even stilstaan bij die ene snelle Zündapp en die hippe Puch? Kom dan naar de tentoonstelling *My Generation! 50 jaar jong in Zeeland* in het Zeeuws Archief. De expositie wordt verlengd tot en met zaterdag 11 maart 2006. Loop dus nog een keer door uw tienerjaren in het Zeeuws Archief. Als blijvend aandenken aan die tijd ligt in de archiefwinkel voor €24 het boek *Brommers, gitaren en spandoeken*.

Jong + Zeeuws = ?

Hoe kijken Zeeuwen aan tegen hun jeugd in Zeeland? Dat is te zien in de reizende tentoonstelling *Jong + Zeeuws = ? 50 jaar jong in Zeeland* die van medio januari tot en met 11 maart 2006 te zien is in het archiefcafé van het Zeeuws Archief.

Jeugdfoto's van Zeeuwen geven een beeld van hoe het was om jong te zijn in Zeeland in de periode 1955-2005. Van een verstild beeld van een meisje bij een radio in de jaren vijftig tot een wilde tienerkamerkamer met uitbundige jongeren uit de jaren zeventig. Van een zedig dansfeestje in de jaren zestig tot demonstrerende punkers in de jaren tachtig. Van kermis vierende jongeren in de jaren zeventig tot mobiel bellende jeugd in de eenentwintigste eeuw. Was jong zijn in Zeeland zoveel anders dan elders in het land? Kom kijken en oordeel zelf!

Cursussen in het Zeeuws Archief

Twee nieuwe cursussen gaan op 16 januari 2006 van start in het Zeeuws Archief: *Genealogie voor gevorderden* en *Paleografie voor beginners*. De eerste cursus is een vervolg op die voor beginners, maar wie zelf al ervaring heeft met genealogisch onderzoek kan ook meedoen. Behandeld worden de werkwijzen bij archiefonderzoek, notariële, weeskamer-, oud- en nieuw-rechterlijke en gevangenisarchieven, kadastrale archieven en pre-kadastrale registers, archieven met belastinggegevens, archieven met betrekking tot kerk, zorg en onderwijs, gegevens over militairen en migranten en tot slot het verwerken van alle gegevens en het samenstellen van een genealogie. Als cursusboek wordt gebruikt *Zeeuwen gezocht, gids voor stamboomonderzoek in Zeeland*, verkrijgbaar voor €7,50 in de archiefwinkel.

De cursus *Paleografie voor beginners* maakt de deelnemers vertrouwd met verschillende soorten oude handschriften afkomstig uit de Zeeuwse archieven. Ook wordt aandacht besteed aan de inhoud en de vorm van de archiefstukken en hun belang voor historisch onderzoek. Zo verbetert u niet alleen uw leesvaardigheid, maar vergroot u ook uw kennis van het roemrijke Zeeuwse verleden. Het cursusboek *Werken met Zeeuwse bronnen, tekst en uitleg bij het lezen van archiefstukken* is voor €13,50 te koop in de archiefwinkel.

Beide cursussen worden gegeven in het Zeeuws Archief, starten op maandag 16 januari 2006 en bestaan uit 8 lessen van 19.30 tot 21.30 uur. Het cursusgeld bedraagt voor elke cursus €110; voor ZVU-leden en Vrienden van het Zeeuws Archief €94. U kunt zich aanmelden bij de Zeeuwse Volksuniversiteit (ZVU), telefoon (0118) 634800, e-mail vu-zeel1@csnet.nl

Adres en openingstijden

Zeeuws Archief, Hofplein 16, Postbus 70, 4330 AB Middelburg, tel. (0118) 678800, fax (0118) 628094.

E-mail info@zeeuwsarchief.nl, website www.zeeuwsarchief.nl

Openingstijden studiezaal: dinsdag t/m zaterdag van 9.00 tot 17.00 uur, expositieruimte: maandag t/m zaterdag van 9.00 tot 17.00 uur.

Attentie Het archief is gesloten op zaterdag 24 december 2005 (zaterdag voor Kerst), maandag 26 december 2005 (Tweede Kerstdag) en zaterdag 31 december 2005 (Oudejaarsdag).

Abonnement Nieuwsbrief

Wilt u deze gratis Nieuwsbrief voortaan als abonnee ontvangen, mail uw adresgegevens dan naar info@zeeuwsarchief.nl onder vermelding: abonnement Nieuwsbrief. U kunt zich via dit mailadres ook afmelden. Hebt u geen e-mail, stuur dan een kaartje naar het Zeeuws Archief met uw aan- of afmelding.